

Ա. Ղ. Ա. Ի Ն Ի

ԺԲ

Աղանի . քիչ մը այլայլեր էր . բայց վերջապէս Օրսոյ տեսնալով՝ իր սովորական տխուր զուարթութիւնն առաւ : Ընթրիքի միջոց անտարբեր բաներու վրայ խօսեցան . ետքը Օրսոյ պատմեց քրոջը՝ աւազակներուն հետ ըրած տեսութիւնը :

— Պրանտորայիցիդ գէշ մարդ չէ , ըսաւ Աղանի . իսկ իր Գասդրիգոնի ընկերը՝ լսելու եմ որ սկզբունք չունեցող մարդ մըն է :

— Ես կարծեմ որ իրարմէ տարբերութիւն չունին , և երկուքն ալ մարդկային ընկերութեան հետ կը պատեւրազմին : Մէկ յանցանք մը ուրիշ յանցանքի մը կը մղէ զիրենք . հանդերձ այսու՝ թերեւ իրենցմէ աւելի յանցաւոր մարդիկ կը գտնուին անոնց մէջ որ մնաքիէն զուրա կը բնակին :

Ուրախութեան նշոյլ մը փայլեցաւ քրոջն երեսին վրայ : Եւ վայրկեան մը լուութենէ ետքը ,

— Եղբայր իմ , ըսաւ սուրճ լեցրնելով Օրսոյի , գիտե՞ս որ երէկ զիշեր կարողութեամբ Մկրտիչ Բիէդրի մեռեր է ճախ՝ ճախուտներու ջերմէն :

— Ո՛վ է աս Բիէդրի ըսածդ :

— Հոստեղի գեղացի մը , ան Մագդաղինէին էրիկն՝ որուն ձեռքը տուաւ հայրերնիս մեռնելու ատենն իր գրապանակը : Խեղճ այրին եկաւ աղաչեց ինծի որ մեռելին հսկման ես ալ ներկայ ըլլամ և ողբ մը երգեմ : Պատշաճ է որ դու ալ մէկտեղ գաս , որովհետեւ մեր գրացիներն են :

— Կորսնցուր հսկումը : Ես բնաւ չեմ ակործիր որ դու ասանկ մէջտեղ իյնաս :

— Օրսոյ , պէտք է մեծարել տեղւոյս սովորութիւնը . այսինքն պալլադան , որ մեր հիւններէն իջած է մեզի : Մագդաղինէ 'ի բնութենէ այն ձիւրք չունի .

իսկ Ֆիորտիսինա պառաւն ալ , որ հոս տեղի ամենէն կտրիճ պալլադան երգողն է , հիւանդ պառկած է : Մէկը պէտք է որ երգէ :

— Ի՞նչ . միթէ Կարողութեամբ Մկրտիչը երկընքին ճամբան պիտի կորսնցընէ , թէ որ դագաղին վրայ չերգըցուի նէ : Կ'ուզես հսկման երթալ նէ , ես ալ հետդ կու գամ , որովհետեւ պատշաճ կը դատես . բայց չեմ ուզեր որ յանկարծախօսես . վայելուչ չէ աս հասակիդ :

— Խօսքս տուած եմ , ճար չկայ : Հոս տեղի սովորութիւնն այս է . և այս անգամ ինծմէ զատ մէկը չկայ որ յանկարծախօսէ :

— Անմիտ սովորութիւն :

— Շատ կը կրեմ ես ալ այսպէս երգելու միջոց . ամէն դժբաղդութիւննիս միտքս կու գան . և անտարակոյս վաղը պիտի հիւանդանամ . բայց պէտք է որ երգեմ : Խնդրեմ հրաման տուր եղբայր իմ : Կը յիշես , թոյլ տուիր ինծի Այալիցի յանկարծախօսելու , անգղիացի օրիորդը զուարճացընելու համար . ուրեմն ինչպէս չկարենամ հիմա յանկարծախօսել խեղճ աղբատներու համար , որ ինծի երախտագէտ կ'ըլլան և այս երգով ձախորդութիւննին աւելի դիւրութեամբ կը տանին :

— Աղէկ աղէկ , երգէ : Ո՛ր գիտէ թէ արդէն չինած չես պալլադան , և չես ուզեր փճացընել :

— Չէ , եղբայր իմ . առաջուց չեմ կրնար չինել : Մեռելոյն առջևը կ'անցնիմ , և ողջ մնացողներուն վրայ կը մըտածեմ : Աչքերս արցունքով կը լեցուին , և ան ատեն ինչ որ միտքս կու գայ կ'երգեմ :

Այս խօսքերն այնպիսի պարզ սրտով կ'ըսէր Աղանի , որ անապատութեան հետք չէր երևար սրտին մէջ : Օրսոյ գնաց հետը Բիէդրիի տունը . մեծագոյն սենեկին մէջ ստոլի մը վրայ տարածուած էր մեռելը՝ երեսը բաց . զոններն ու պատահանները բաց էին , և մոմեղէնք կը վառէին ստոլին չորս կողմը : Մեռելին զլիւտն առջև իր այրին կեցած էր , և անոր ետեւը՝ շատ մը կանայք սենեկին

այն կողմը բռնած էին. մէկալ կողմը էրիկ մարդիկը կեցած էին ուղբի վրայ, գլուխնին բաց, աչքերնին դիակին վրայ սկեռած, և բոլորովին լուռ: Ամէն ներս մտնողը կը մօտենար ստուին, կը համբուրէր մեռելը¹, գլխովը նշան մը կ'ընէր այրուոյն ու անոր զաւակին, ետքը իրեն սահմանուած կողմը կը քաշուէր՝ առանց բերանը բանալու: Սակայն մերթընդ մերթ հանդիսականաց մէկը լուր թիւնը կ'ընդհատէր և քանի մը խօսք կը զրուցէր մեռելոյն: — Ինչո՞ւ համար ազնիւ կ'ինդ թողուցիր, կը հարցընէր պառաւ մը. անկէց աւելի աղէկ կ'ընամր հոգալ գրեզ. ի՞նչ կը պակսէր քեզի: Ինչո՞ւ համար ամիս մ'ալ չսպասեցիր. քու նուդ զաւակ մը բերած կ'ըլլար քեզի:

Բիէդրիի տղան, որ երկայնահասակ երիտասարդ մըն էր, հօրը պաղած ձեռքը սխմելով՝ աղաղակեց. Ո՛հ, ինչո՞ւ համար բռնական մահուամբ չմեռար. վըրէժդ կ'առնէիր:

Օրսոյ այս խօսքը լսեց ներս մտած միջոցը: Զինքը տեսածնուն պէս բազմութիւնը ճգրուեցաւ, և հետաքրքրութեամբ մը նայեցան պալլադա երգողին վրայ: Աղանի համբուրեց զայրին, մէկ ձեռքը իր ձեռքին մէջ առաւ և կեցաւ անանկ քանի մը վայրկեան՝ միտքն ամփոփած և աչքերը վար առած: Ետքը մեծ հարուն ետեւ ձգեց, աչքերը մեռելոյն վրայ սկեռեց, և դիակին վրայ ծռած, գրեթէ անոր պէս գունատեցաւ, և այսպէս սկսաւ.

« Կարողա՞ Մկրտիչ, Քրիստոս ընդունի քու հոգիդ: — Ապրի՛ր՝ կրե՛ւ է. դու այնպիսի տեղ մը կ'երթաս — ուր ոչ արեւ կայ և ոչ ցուրտ: — Ա՛լ պէտք չունիս յօտոցիդ, — և ոչ ծանր բահիդ: — Ա՛լ աշխատելիք չունիս. — ասկէ ետքը բոլոր քու օրերդ կ'իրակի են: — Կարողա՞ Մկրտիչ, Քրիստոսի քով երթայ հոգիդ: — Որդիդ կը կառավարէ տունդ: — Տեսայ կաղնին ինչած — լի՛ղէ՛ւ լի՛յ քամիէն չորցած. — կարծեցի որ մեռած է. — նորէն առջևէն անցայ, և արմատը — ընձիւղ մը արձրկեր էր: — Ընձիւղը աճեցաւ կաղնի ե.

1 Այս սովորութիւնը գեռ կը տեւէ 'ի Պոգոնեանոյ:

զաւ — լայն հովանիով: — Անոր առողջ ճիւղերուն տակ հանգչէ, Մագդաղինէ, — և մտածէ անցած գացած կաղնւոյն վրայ »:

Մագդաղինէ սկսաւ բարձրաձայն հեծել. և հանդիսականներէն երկու իրեք հոգի, որ եթէ դիմացնին առիթ ելլար՝ անանկ անտարբերութեամբ կը սպաննէին իրենց նմանները՝ ինչպէս կաքաւները, աչքերնուն արցունքները կը սըրբէին:

Աղանի շարունակեց իր երգը՝ մերթ մեռելոյն հետ խօսելով, մերթ անոր ընտանեացն հետ, և մերթ մեռեալը խօսեցընելով, որ կը մխիթարէր իր բարեկամքը և խորհուրդներ կու տար անոնց: Որչափ որ առաջ կը տանէր բանին թելը, Աղանիի գէմքը վեհութեամբ կը պայծառանար, և երեսին գոյնը կարմրութեամբ կը վառէր. կարծես պիւթեան պատգամախօսն էր եռոտանւոյն վրայ հանդիսացած: Թեթև հառաչանքներէ և հեծութիւններէ զատ՝ ամենևին ձայն չէր լսուեր բազմութեան մէջ: Օրսոյ, որ հանդիսականաց չափ զգայուն չէր այս տեսակ վայրենի բանաստեղծութեան, վերջապէս ինքն ալ զգացուեցաւ հասարակաց պէս, և սենեկին մէկ ծայրը քաշուած՝ կուլար Բիէդրիի տղուն պէս:

Յանկարծ բազմութիւնը մեծարանգր տեղիք տուաւ նոր այցելուաց. յայտնի կ'երևար որ նշանաւոր անձինք էին միտնողներն և պատիւ կը համարուէր իրենց գալուստը: Սակայն պալլադային պատճառաւ ոչ ոք համարձակեցաւ հետերնին խօսելու: Ամենէն առաջ մտնողը քառսուն տարուան կ'երևար. զգեստին սև գոյնէն և վարդաձև կարմիր ժապակիէն, և իր իշխանական կերպէն՝ կ'իմացուէր որ քաղաքապետն էր: Անոր ետեւէն մտնողը կոնակը կ'որացած ծեր մըն էր, գունատ, և կանաչ ակնոցին մէջէն աչքերուն վախկոտութիւնն ու խռովութիւնը կը նշմարուէր: Սաստիկ լայն ըզգեստ մը հագած էր, և թէպէտ նոր յայտնի քանի մը տարի առաջ շինուած կ'երևար: Միշտ քաղաքապետին քովը

կը կենար, կարծես թէ անոր շուքին տակ կ'ուզէր պահուրտիլ: Իրմէ ետքը՝ երկու բարձրահասակ երիտասարդներ մտան, երեսներն արեւէն էրած, աչքերնէն հպարտութիւն և յանդգնութիւն կը ցատէր, և աներես համարձակութիւն մը կը ցուցնէին: Օրսոյի միտքը հին յիշատակներ արթնցան՝ երբ կանաչ ակնոցով ծերը տեսաւ, որ Պարրիշինի փաստաբանն էր՝ Բիէդրանէրայի գեղապետը, և եկեր էր երկու տղոցը հետ՝ քաղաքապետին պալատի մը լըսել տալու համար: Շատ դժուարին է նկարագրել Օրսոյի զգացածն այն վայր կենին. այսչափ յայտնի է՝ որ հօրը թըշնամոյն ներկայութիւնը տեսակ մը սոսկումն ձգեց վրան, և առաջին անգամ այն կասկածներուն տեղիք տուաւ՝ զորոնք ինչուան այն ատեն չէր ընդունած:

Երբոր Աղանիի աչքին ալ երեցաւ այն մարդն՝ որուն մահացու ոխ պահած էր, կերպարանքն այլայլեցաւ, երեսին գոյնը գնաց, ձայնը խղղուեցաւ, սկսած տողը շրթանցը վրայ մեռաւ... բայց քիչ ետքը՝ ներքին թափով մը շարունակեց:

« Երբոր բազէն կ'ողբայ — իր դատարկացած բոյնին վրայ, — տարմերը (ՏԾ՝ սըղըրճը) չորս դին կը թռչտին — և կը խնտան անոր թշուառութեանը վրայ: (Այս տեղը նոր եկած երկու երիտասարդները քթերնուն տակէն խնտացին, անտարակոյս յանդուգն կ'երևար իրենց այդ այլաբանութիւնը): — Բազէն անշուշտ կ'արթընայ, — թուերը կը տարածէ, — կտուցը արեան մէջ կը լուանայ: — Եւ դու, Կարողա Մկրտիչ, բարեկամքդ — վերջին բարենին տան քեզի: — Բաւական արցունք վազցուցին իրենք: — Խեղճ որք աղջիկը միայն չար. — և ինչո՞ւ համար լայ վրագ: — Դու պարարտ օրերով մտար մահուան անկողինը, — ազգատոհմիդ աչքին առջև, — և պատրաստուած էիր ելլալու — Ամենակարողին առջև: — Որք աղջիկն իր հօրը վրայ կուլայ, — զոր ցած աւազակներ յանկարծակիի բերելով, — կռնակէն զարկին դանակը. — կանաչ տերևներու տակ — դու իր կարմիր արիւնը կեցած է: — Բայց որքն անոր արիւնը ժողված է, այն ազնուական և անմեղ արիւնը, — և Բիէդրանէրայի վրայ թափեց, — որպէս զի մահացու թոյն ըլլայ: — Եւ Բիէդրանէրա դրոշմուած պիտի մը-

նայ — մինչև որ մեղապարտ արիւնը — անմեղ արեան հետքը ջնջէ »:

Աղանի աթոռի մը վրայ ձգեց ինքզինքը, մեծօտն դէմքին վրան առաւ եւ սկսաւ հեծել և ողբալ: Մէկէն քովը ժողովուեցան լալազին կանայք. էրիկ մարդկանցմէ ոմանք վայրագ աչքով գեղապետին և իրեն որդուց վրայ կը նայէին. ծերերէն ոմանք կը տրտնջային անոնց ասանկ չփոթութեան պատճառը լլալուն վրայ: Մեռնողին որդին ճեղքեց բազմութիւնն՝ որպէս զի երթայալ զաչ գեղապետին որ մէկէն դուրս ելլէ: Բայց անիկայ քան զինքն առաջ աճապարեւ էր ելլելու, և երկու որդիքն արդէն փողոցն էին: Քաղաքապետը քաղաքավարական ցառակցութիւններ ընելէն ետքը երիտասարդ Բիէդրին, անոնց ետեւէն դուրս ելաւ: Իսկ Օրսոյ քրոջը քով մօտեցաւ, թեւէն բռնեց և սենեկէն դուրս հանեց: — Ընկերեցէք իրենց, ըսաւ Բիէդրի իր բարեկամներէն մէկ երկուքին, աղէկ նայեցէք որ փորձանք մը չգայ գլուխներն: Երկու իրեք երիտասարդ մէկէն դանակներն զգեստնուն ձախ դրպանը դրին, և տարին զՕրսոյ ու իր քոյրը մինչև իրենց տան դուռը:

Հետևեալը գալ բերրով:

ՈՒՂՂԱԳՐԵԼԻՔ

յոսմութիւն հոգեբանական

էջ 306	« Ինչո՞ւ է »	Յարօնոյ	Տարօնոյ
» 310	» «	891ին	891ին
» 321		THΣ	ΓHΣ